

Deum. Nihilominus tamen fundamentum hoc, licet quoad amorem Dei perfectum et super omnia (de quo forte Augustinus loquitur) magnam habeat probabilitatem, ut cap. 31 videbimus, tamen loquendo absolute de amore Dei quocumque, parum est verisimile, nihilque profecto urget; tum quia repugnantia concupiscentiæ et alia impedimenta orta ex peccato, non in omnibus temporibus et actibus nos infestant, ut supra de boni operatione in genere dicebamus; tum etiam quia aliquis potest esse amor Dei tam facilis et suavis cognoscenti ipsum, ut fere sine ulla extrinseca difficultate fieri possit, ut est simplex complacentia qua quis amat Deo felicitatem ejus, vel amor concupiscentiæ qua volo Deum esse, ut sicut me creavit me conservet, et omnia mihi commoda per causas secundas efficiat: in hoc enim et similes actus nulla fere difficultas ex lapsa natura redundat. Cum ergo naturales sint, et cogitatio ad illos prævia et necessaria sit etiam naturalis, et a causis extrinsecis et naturalibus excitari possit, cur non poterit aliquis ex dictis actibus per vires arbitrii sine speciali auxilio gratiæ fieri?

14. *Secunda sententia affirmans et communis.* — Unde probetur primo. — Probatur secundo ex Scriptura. — Quia ergo prædicta opinio rationis caret fundamento, et auctoritates quæ in ejus favorem adducuntur, neque in generalitate loquuntur, nec in dicto sensu intelligendæ sunt, ideo est communis Theologorum opinio, posse hominem lapsum aliquem amorem Dei auctoris naturæ, saltem imperfectum, naturaliter et viribus liberi arbitrii facere. Ita tenet D. Thom., q. 409, art. 3, et reliqui Theologi, quos in duobus capitibus sequentibus referemus, et mihi videtur vera sententia et sufficienter probata discursu facto a sufficienti partium enumeratione. Ulterius vero persuaderi potest ex illo Pauli ad Rom. 1, ubi de gentibus ait: *Quod notum est Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit, utique per creaturas, ut omnes exponunt, et subdit inferius esse inexcusabiles, quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.* Supponit ergo potuisse per illam cognitionem, aliquo modo, glorificare Deum, quia, si non potuissent, profecto excusabiles essent. Et quamvis Paulus non dicat potuisse sine auxilio gratiæ, tamen cum loquatur de gentibus infidelibus, et eos convincere velit quod graviter peccaverint male utendo naturali cognitione Dei, profecto illam cum libertate arbitrii sufficientem esse supponit, ut excusari

non possint. Et idem indicavit Actorum decimo-quarto, ubi cum dixisset Deum in præteritis generationibus dimisisse gentes ingredi vias suas, subjungit: *Et quidem non sine testimonio reliquit semetipsum, benefaciens de cælo, dans pluvias et tempora, etc.* Nam licet hoc testimonium non sit satis ad salutem, est tamen satis ut homines non possint excusari, et ut ipsis et non Deo imputetur, *si perierint nationes quas Deus fecit*, ut dicitur Sap. 12, ut late prosequitur Prosper in lib. 4 de Conversione gentium, cap. 5 et 6, et in epist. ad Ruffin., circa medium. Quamvis ergo illa cognitio neque ad salutem neque ad initium salutis sufficiat, satis est ut homo per aliquem affectum saltem imperfectum ad Deum assurgere possit, et ad aliquam glorificationem Dei, et gratiarum actionem propter beneficia recepta, quæ gratiarum actio sine aliqua dilectione benefactoris non existit.

15. *Probatur tertio Patribus.* — Potestque hoc confirmari ex Basilio in regulis fusiis disputatis in responsione ad interrogationem secundam, dicente: *Simul atque constitit homo, insita ei naturalis eliam quædam rationis est via, quæ in seipsa amandi necessitudinis initia continet.* Et infra: *In ipso, ait, ortus nostri initio vim quamdam nanciscimur, per quam nostra sponte ad ipsum diligendum impellimur.* Ubi licet de appetitu innato loqui videatur, tamen inde colligitur etiam aliquis elicitus saltem imperfectus, et plane omnia, quæ longo discursu ibi prosequitur, de amore elicitio procedunt. Quod etiam dixit Greg., homil. 27 in Evangel.: *Sunt nonnulli qui diligunt proximos, sed per affectum cognationis et carnis, quibus in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt, sed aliud est quod sponte impenditur naturæ, aliud quod præceptis Dominicis ex charitate debetur obedientiæ.* Hoc, inquam, æque potest ad Deum accommodari, nam amor proximi, teste Gregorio, etiam honestus, potest esse naturalis, nam si non esset honestus, illi sacra eloquia contradicerent; ergo etiam amor Dei potest esse naturalis, nam sicut proximus amari potest ex affectu cognationis, ita Deus potest diligi ex naturali vinculo, et conjunctione (ut sic dicam) quam cum illo habemus per naturalem emanationem et dependentiam ab ipso. De illo autem amore proximi sentit Gregorius posse haberi sine influxu gratiæ, nam de illis qui sic proximum diligunt, subjungit: *Illa sublimia dilectionis præmia non assequuntur, quia dilectionem suam non spiritualiter, sed carnaliter impen-*

dunt. Cur ergo aliquis amor Dei non poterit etiam haberi per vires liberi arbitrii, cum Deus cognosci possit, ut majus et magis necessarium bonum, et in se pulchrius et nobis commodius, et alioqui possit esse talis amor cui affectus concupiscentiæ non resistant, ut explicatum est?

16. *Probatur quarto ratione a priori.* — Denique ratio a priori est eadem quam de bono morali actu supra fecimus. Nam Deus, sicut sub aliqua ratione veri est objectum naturale intellectus, ita sub aliqua ratione boni est objectum voluntatis humanæ, et illa ratio potest in Deo naturaliter cognosci, quia non solum cognoscimus naturaliter Deum esse, sed etiam esse benefactorem nostrum: ergo etiam aliquis amor Dei est homini naturalis. Deinde talis amor est bonus ex objecto, ut per se constat, et ex fine, quia quo Deus magis ut finis diligitur, eo melius diligitur, neque aliqua alia circumstantia mala illi ex necessitate adiungitur: ergo potest homo, per se loquendo, suis viribus naturalibus aliquem actum hujusmodi amoris erga Deum elicere, nisi aliunde impediatur, quod valde accidentarium est. Unde hæc ratio primo ac evidentius concludit de homine in statu innocentiae, seu integræ naturæ. Deinde habet magnam vim in statu puræ naturæ, quia non est verisimile tam miseram et imbecillum esse humanam naturam in sua pura conditione spectatam, ut nullo modo posset suis viribus auctorem suum diligere. Denique procedit etiam in homine lapso; tum quia in viribus comparatur homini in pura natura condito; tum etiam quia (ut supra dicebam) impedimenta quæ hunc amorem reddunt difficilem, neque in omni amore neque in omni tempore occurrunt: ergo.

17. *Ad primum fundamentum in num. 4.* — Ad testimonia Scripturæ imprimis responderi potest Scripturam semper postulare ab homine dilectionem Dei ex charitate, per quam vocem proprie significatur dilectio supernaturalis et infusa, ut tradit D. Thom. 1. 2, q. 26, art. 3, et magis explicat 2. 2, q. 3, art. 1, quia charitas significat dilectionem et amicitiam non quamcumque, sed excellentem et fundatam in singulari communicatione divinæ beatitudinis. Quia ergo divina Scriptura per dilectionem Dei promovere intendit homines ad illam beatitudinem, ideo de dilectione charitatis semper loquitur. Et quamvis non semper illa voce utatur, sed etiam nomine amoris aut dilectionis Dei aut proximi, nihilominus quædam loca ex aliis explicando, satis intelligitur hic

sensus ejus, seu quod veluti per antonomasiam loquatur de dilectione, quæ per se confert, et necessaria est ad vitam æternam. Et ideo prædicta testimonia parum ad præsentem quæstionem spectant.

18. *Ad secundum fundamentum in num. 5.* — Eadem fere responsio locum habet in Conciliis, et Augustino; loquuntur enim absque dubio de amore infuso, qui est charitas: tum quia supra ostendimus, cum loquuntur de bona operatione, seu voluntate, loqui de illa quæ per se conducit ad vitam æternam: ergo multo magis, cum loquuntur de amore Dei, loquuntur de amore per se conferente ad vitam gratiæ et æternæ beatitudinis, ad quam naturalis amor etiam Dei nihil confert, sed amor superioris ordinis: tum etiam, quia ipsa Concilia addiderunt illam particulam, *Sicut oportet ad justificationem*, ut patet ex Conciliis Arausicano et Tridentino, locis citatis: addendo autem illam particulam, potius significant aliquem inferiorem amorem Dei sine auxilio gratiæ fieri posse: addo etiam Concilium Trident., dicta sess. 6, c. 6, addidisse ex parte objecti illam particulam: *Illumque* (id est Deum) *tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*, per quam particulam limitat dilectionem ad eam quæ ad Deum, ut auctorem gratiæ et supernaturalis justitiæ, se extendit: tum denique quia in cap. 5 late ostensum est Augustinum, in locis allegatis, loqui de vera charitate infusa. Ubi etiam explicavimus quo sensu intelligat affectum qui non est ex charitate esse vitiosum: loquitur enim non de affectu ad Deum, sed generatim, et intelligit vel esse vitiosum, id est, mutilum, non semper, sed frequentius; vel esse vitiosum, id est, inutilem et infructuosum, ut ibi latius declaravimus.

19. *Ad tertium fundamentum in num. 6.* — Unde quod allegatur ex l. 14 de Civit., omnes bonos motus esse ex charitate, plane intelligitur de bonis motibus conferentibus ad vitam æternam. In loco autem contra Julianum, ipsemet declarat sermonem esse de amore Dei, *quo pervenitur ad Deum.* Nec refert quod de Deo creatore loquatur, nam Deus, etiam ut creator, diligitur charitate infusa, ut nunc tanquam clarum suppono. Et eodem modo loquitur, in dicto sermone 15 de Verbis Apost., de amore charitatis: nam Patribus familiare est, nomine dilectionis Dei simpliciter prolato perfectam dilectionem charitatis significare, sicut Bonavent. lib. de Diligendo Deo scripsit, et idem August., in lib. de Disciplina Christian.,

cap. 5, cum interrogasset, *Quid est charitas?* absolute respondet, *dilectio*. Unde, de eadem propria charitate loquendo, verissimum est quod ait Augustinus in alio loco, de Gratia et libero arbitrio, non solum magnam, sed etiam parvam seu imperfectam charitatem esse ex speciali infusione Spiritus Sancti. De dilectione autem illa, qua Deus præcipitur diligere ex toto corde, infra dicitur. Tandem de eadem dilectione charitatis intelligenda est celebris illa sententia Augustini: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus*, intelligitur enim ad diligendum sicut oportet. Ad hoc autem amissimus non solum facultatem, sed etiam potestatem, quia et charitatem habitualement perdidimus, quæ dat potestatem sic amandi, et indigni facti sumus omni auxilio quo valeat illa potestas suppleri. Gratia autem Salvatoris restituit nobis illam potestatem, et ita etiam restituit libertatem respectu talis amoris. Quod si quis velit sententiam illam etiam ad amorem naturalem Dei extendere, non in quolibet, sed ad summum in amore super omnia permitti potest; quo autem sensu id intelligi debeat infra dicitur.

20. *Ad quartum fundamentum in num. 6.* — Ad rationes etiam ex eadem doctrina facilis est responsio; nullus enim amor Dei naturalis, etiam in illo ordine perfectissimus, est meritorius gratiæ, nec propria dispositio ad illam, nec unit animam Deo, sicut oportet, et ideo non computatur inter illa opera pietatis quæ ad propriam religionem et justitiam infusam spectant, de quibus est sermo cum dicitur nullum opus pietatis fieri posse sine auxilio gratiæ. Nam si loquamur de pietate prout significat quemlibet cultum Dei, vel parentum honorem, sic constat aliqua opera pietatis esse naturalia, et per discursum rationis fieri posse. Quod vero ultimo loco addebatur ex Patribus, qui dum concedunt aliqua bona opera libero arbitrio, id declarant de operibus moralibus ad hanc temporalem vitam pertinentibus, hoc, inquam, facile habet responsum, quia id non faciunt ad limitandam sententiam, sed ut exempla adhibeant in rebus, aut facilioribus, aut etiam frequentioribus. Accedit quod homo gratia destitutus, si aliquid boni operatur erga Deum, id ordinarie facit intuitu alicujus boni hujus vite.

CAPUT XXX.

UTRUM HOMO IN ALIQUO STATU POSSIT DILIGERE DEUM AUCTOREM NATURÆ AMORE BENEVOLENTIÆ PER LIBERUM ARBITRIUM, SINE AUXILIO GRATIÆ?

1. *Expediuntur, vel alio remittuntur quæstiones nonnullæ affines.* — In hoc capite tractanda est sententia Patris Vasquez 1. 2, disput. 195, c. 2, ita distinguens amorem concupiscentiæ et benevolentæ Dei, ut priorem dicat semper esse naturalem, posteriorem vero semper supernaturalem in substantia sua, id est, qui snapte natura superioris ordinis principium et habitum per se infusum, postulet. Utramque autem harum partium intelligit, sive amor versetur circa Deum, ut finem naturalem, sive ut supernaturalem. Quod ergo attinet ad priorem partem, libenter illam admittimus quoad amorem concupiscentiæ Dei, ut est finis naturalis, illam enim omnes Theologi supponunt, et probant ea quæ capite præcedenti dicta sunt, et a fortiori illam confirmabunt quæ in præsentibus dicemus. Quod vero spectat ad amorem concupiscentiæ Dei, ut est finis supernaturalis, illa sententia valde difficilis nobis est, dicemus autem de illa in libro sequenti, quia ad illum spectat. E converso autem in posteriori parte de amore benevolentæ, facile admittimus, si talis amor sit de Deo fine supernaturali, esse ordinis supernaturalis in sua substantia et principio; id vero etiam hic omittimus, quia ad librum sequentem pertinet.

2. *Circa præsentem quæstionem sententia Vasquez negans.* — Solum ergo hic tractamus de amore benevolentæ Dei, ut est auctor et finis naturalis. De illo dictus auctor affirmat esse in substantia sua supernaturalem, ita ut neque homini in ullo statu, neque Angelo possit esse naturalis, nec per principia naturalia elici possit. Cujus sententiæ meminit D. Thom. quodlib. 2, art. 8, præsertim ad 3. Videturque fuisse opinio Alex. Alens., in 2 p., q. 30, memb. 1, § 2, in solutionibus priorum argumentorum, maxime ad 1 et ult. Citatur etiam pro hac sententia Albert., 2 p., tract. 4, q. 14, memb. 4, art. 2. Sed hoc opus Alberti non habeo, nec videre potui. Citatur etiam Altiiod., l. 2 summ., tract. 1, c. 4. Sed ibi contrarium docet, licet in c. 6 male id explicet, ut infra dicam. Item adducitur Scotus, sed ille potius vix cognoscit actum amoris Dei in se supernaturalem, ut infra ostendam. Præterea ex

modernis allegatur Bannez 2. 2, q. 23, art. 1. Sed ille dicit amorem Dei naturalem non sufficere ad amicitiam cum Deo, non tamen negat esse benevolentiam. Refertur etiam Bellarm., lib. 6 de Grat. et lib. arbitr. Sed ille de solo amore super omnia disserit. Denique citatur Alphonsus Vives, Philipp. 2 cont. Lutherum, quem videre non potui.

3. *Probatum primo auctoritate negativa.* — *Accedit ratio prima.* — *Ratio secunda.* — Pro hac sententia imprimis sumitur argumentum negativum ex Scriptura et Patribus, quia ubique commendant et laudant maxime amorem Dei propter seipsum, et illum absolute dicunt esse amorem charitatis Dei, nunquam vero distinguunt inter Deum dilectum, ut finem naturalem vel supernaturalem. Specialiter vero Augustinus in id Psal. 53: *Voluntarie sacrificabo tibi*, ait amorem gratuitum ad Deum esse quo propter se, et non propter aliud diligitur; ergo talis amor non potest esse naturalis. Nam ibidem dixerat amari Deum ex charitate, idem esse quod *gratuito amari*. Deinde adduntur rationes. Prima est, quia amor benevolentæ est amor amicitæ; amicitia autem cum Deo est charitas, nec potest esse naturalis inter hominem et Deum, ut cum Aristotele sentit D. Thom. 2. 2, quæst. 23, art. 1, ubi omnes interpretes idem docent: ergo neque benevolentia ad Deum potest esse naturalis, ac subinde nec sine gratia Christi potest haberi. Secunda ratio est, quia talis benevolentia est supra inclinationem naturæ, quia natura inclinatur ad bonum, ut sibi conveniens; unde est illud Aristotelis, l. 8 Ethicor. ad Nicomach., cap. 2: *Amabile bonum, unicuique autem proprium*, et inde etiam appetibilia ad alterum dicuntur oriri ex appetibilibus ad se ex 9 Ethic., capit. 8; ergo amare Deum propter se in eo sistendo, quod est benevolentæ proprium, non ex natura, sed ex gratia oriri potest.

4. *Ratio tertia.* — Tertia et præcipua ratio est, quia amor benevolentæ ad Deum tantum unus esse potest; sed certum est quemdam amorem benevolentæ ad Deum esse supernaturalem et charitatis, quæ sine Spiritu Sancto haberi non potest; ergo nullus superest amor benevolentæ Dei mere naturalis. Consequentia quidem evidens est, supposita minori, quæ nunc supponitur. Major ergo probatur, quia tunc amatur ex benevolentia Deus, quando propter suam intrinsicam bonitatem amatur, illam ei volendo, et alia propter illam; ergo hæc bonitas Dei est quæ amori benevolentæ

speciem tribuit. At illa Dei bonitas unica est; ergo tantum esse potest una species illius amoris, quia actus sumit speciem ab objecto formali, quod in voluntate est motivum volendi, seu bonitas, propter quam res amatur. Nec refert quod talis bonitas possit cognosci diversis modis, quia cognitio diversa, si applicat eandem rationem amandi, non variat speciem amoris, quia solum est conditio sine qua non. Sicut fides et visio clara non variat speciem charitatis, sed est eadem in via et in patria.

5. *Ratio quarta.* — Quarta ratio sumitur ab incommodis; unum est, quia sequeretur hominem existentem in statu peccati mortalis posse ex benevolentia diligere Deum, quod absurdum videtur; nam talis amor est amicitæ, vel ad illam pertinet: unde tolleretur peccatum, quod est inimicitia ad Deum, et cum amicitia esse non potest. Augeturque difficultas per aliud incommodum, quia si amor benevolentæ Dei posset esse naturalis, etiam amor super omnia esse posset naturalis: consequens est falsum; ergo. Sequela probatur quia diligere Deum super omnia, nihil aliud est quam diligere illum propter suam bonitatem, præcise quatenus est suprema bonitas excedens omnem aliam; hoc autem habet amor Dei, eo ipso quod est pura benevolentia ipsius; ergo. Unde sequitur tertium inconveniens, quia talis amor esset proxima dispositio ad gratiam et justitiam, quia nulla potest esse propinquior quam sit amor Dei super omnia, vel per se spectatus, vel adjuncto dolore de peccatis ex eodem amore, qui facile posset eisdem naturæ viribus concipi, si amor ille naturalis esset.

6. *Sententiæ affirm. et communis assertio prima.* — Nihilominus assero dari posse in hominibus aliquem amorem benevolentæ Dei naturalem in substantia sua, seu in ordine suo. Hæc est sententia D. Thom. in dicto Quodlibet., et in præsentibus materia, q. 109, art. 3; et idem docuit de Angelis in 1 p., q. 60, art. 5 in corpore, et ad 3. Et illam ex professo docuit Alens., 2 p., quæst. 90, memb. 1, art. 1, in solut. argumen., tractans de statu primi hominis ante peccatum; ubi videtur priorem sententiam retractasse. Eandem docet expresse de Angelis Albert., de quatuor coræq., p. 1, q. 5, art. 17. Ac denique est communis Theologorum quos in capite sequenti referam. Nam etiam illi qui dicunt amorem super omnia esse ultra vires naturales hominis lapsi, non negant in universum omnem amorem benevolentæ esse naturalem. Item omnes admittunt distinctionem illam duplicis amoris Dei, natu-